

ısrar edenlere gerekli cezanın verileceği anlaşılır. İlâhî azabın hızlı olması, âhirette suçluların cezalandırılması konusunda gecikme ve oyalanma gibi hususların vuku bulmayacağı şeklinde anlaşılmıştır.

İkâbla ilgili âyetlerde kimlerin azaba uğrayacağı da belirtilmektedir. Bunları üç grupta ele almak mümkündür. a) Peygamberlerin tebligatına karşı çıkanlar (er-Ra'd 13/32), onları yalanlayanlar (Sâd 38/14) ve davetlerini engellemeye çalışıp hak yerine bâtılı koymak için çaba sarfedenler (el-Mü'min 40/5), kendilerine âyetler geldikten sonra onları değiştirmeye kalkışanlar (el-Bakara 2/211). Bu tür âyetlerde geçmişteki topluluklar örnek gösterilerek Hz. Muhammed'e karşı çıkanların da aynı âkûbete uğrayacağına işaret edilir. b) Allah'ın koyduğu sembollere, haram aya, kurban ve Kâbe'ye yönelenlere saygısızlık gösterenler, iyilik ve takvâda değil günah ve düşmanlıkta yardımlaşanlar (el-Mâide 5/2). c) Allah'a ve Resulü'ne karşı gelenler (el-Haşr 59/4). İlâhî ikâbı gerektirecek karşı gelme ise pervasızca tavır takınma, isyanda ısrar etme ve tövbeye yaklaşmayıp günahı sürdürme şeklinde yorumlanmıştır.

İkâb kelimesi "cezalandırma" ve "ilâhî azap" anlamında hadislerde de geçer. Hz. Peygamber, korkulu rüya gören bir kimsenin uyandıgında ilâhî gazap ve ikâbdan, insanların şerrinden ve şeytanın tahriklerinden Allah'a sığınmasını tavsiye etmiş (Tirmizî, "Da'avât", 93; Nesâî, "İsti'âze", 62), iyiliği emredip kötülüktan sakındırmanın ihmal edilmesi halinde ilâhî ikâbın vuku bulacağı uyarısında bulunmuş (Müsned, IV, 361; Tirmizî, "Fiten", 9), toplumda ribâ ve zinanın yaygınlaşmasının ilâhî ikâbı celbedeceğini haber vermiş (Müsned, I, 402) ve kendisi dualarında ilâhî ikâbdan daima Allah'a sığınmıştır (el-Muvatta', "Şa'r", 9). İkâbın çeşitleri, kapsamı, safhaları ve ebediliği gibi konular kelâm ilminde tartışılmıştır (bk. AZAP).

BİBLİYOGRAFYA :

Cevherî, eş-Şihâh, "akb" md.; Râgib el-İsfahânî, el-Müfredât, "akb" md.; Lisânü'l-'Arab, "akb" md.; Ebû'l-Bekâ, el-Külliyât, "ikâb" md.; Wensinck, el-Mu'cem, "akb" md.; M. F. Abdülbâkî, el-Mu'cem, "akb" md.; el-Muvatta', "Şa'r", 9; Müsned, I, 402; IV, 361; Buhârî, "Ahkâm", 49, "Bed'ü'l-halk", 12; Tirmizî, "Da'avât", 93, "Fiten", 9, "Tefsîr", 21; Nesâî, "İsti'âze", 62; Taberî, Câmi'u'l-beyân, Beyrut 1408/1987, VI, 84-85; XI, 26; Fahrreddin er-Râzî, Mevâzîhü'l-gayb, XIV, 13; İbn Kesîr, Tefsîrü'l-Kur'ân, Beyrut 1388/1969, I, 349; IV, 70; İzzeddin Belîk, Mevâzîhü'l-Kur'ânî'l-Kerîm, Beyrut 1403/1984, s. 81-164.

İLYAS ÜZÜM

İKÂLE

(اِكَالَة)

Bağlayıcı ve feshi kabil bir akdi bozmayı konu edinen akid.

Sözlükte ikâle "bir şeyi gidermek, ortadan kaldırmak" anlamına gelir. Bir satım akdinin, ahid veya biatın taraflarca bozulması bağlamında kullanılan kelime, fıkıh literatüründe bağlayıcı ve feshi kabil bir akdin tarafların karşılıklı rızasıyla ortadan kaldırılmasını ifade eder. Kur'an'da yer almayan ikâle kelimesi hadislerde genellikle iki anlamda kullanılmıştır. Bunlardan birincisi, dinî-siyasî bir bağlılık anlaşması niteliğinde olan biatın geri alınması (el-Muvatta', "Medîne", 4; Müsned, III, 306, 307, 325, 392; Buhârî, "Medîne", 10; "Ahkâm", 45, 47; Müslim, "Müsâfirîn", 278, "Hac", 489), diğeri de satıcının alıcıyla anlaşarak aralarında yaptıkları satım akdini bozmalarıdır (el-Muvatta', "Büyûc", 1; Müslim, "Büyûc", 45; İbn Mâce, "Rühûn", 17). Hz. Peygamber'in, satıcının pişman olmasıyla müşterinin bunu dikkate alıp akdin bozulmasına yanaşmasını teşvik ettiği hadisinde (İbn Mâce, "Ticârât", 26; Ebû Dâvûd, "Büyûc", 54) ikâleyi kullanmasının, kelimenin bu hukukî işleme isim olarak verilmesinde etkili olduğu ve ikâlenin buradaki kullanımından itibaren terim anlamı kazanmaya başladığı söylenebilir. İslâm hukuk literatüründe özel borç ilişkilerinin en önemli kaynağı olan akidler ayrı ad ve başlıklar altında incelenmiş, ikâle de bütün akidler için model olarak kabul edilen bey' akdi içinde geniş şekilde ele alınmıştır.

İkâle, fesih gibi akde dayalı borç ilişkisini sona erdiren sebeplerden biri olmakla birlikte kuruluşu için iki tarafın karşılıklı iradesine ihtiyaç duyulması bakımından fesihten ayrılır ve bu yönüyle bir akid özelliği taşır. İkâlenin feshe benzer bozucu yenilik doğurucu bir etkiye sahip olması bir akid sayılmasına engel teşkil etmediği gibi bu akdin feshe benzer hukukî sonuçlar doğurması da fesih sayılmasını gerektirmez. Her fesih bir ikâle değilse de her ikâle aynı zamanda bir fesihtir. Bu iki özelliği sebebiyle ikâlenin akid mi fesih mi olduğu hususunda fukaha arasında görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. 1. İkâle, gerek taraflar gerekse üçüncü kişiler açısından fesih niteliğinde bir işlemdir. Bu görüş Şâfiîler, Hanbelîler ve Hanefî-

ler'den Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî ile Züfer b. Hüzeyl'e aittir. Adı geçen âlimler, lafzî bir yorum yaparak ikâlenin Arap dilinde "bir şeyin ortadan kaldırılması" anlamında kullanıldığını, dolayısıyla bir akdin ortadan kaldırılmasının onun feshedilmesi demek olduğunu ileri sürmüş, bir işlemin, kendisi için kullanılan terimin ifade ettiği anlamın dışına taşmaması gerektiğini söylemişlerdir. 2. İkâle, hem taraflar hem de üçüncü kişiler hakkında imkân ölçüsünde bir akiddir. Bu görüşü savunan İmam Mâlik ve Ebû Yûsuf'a göre, özünde karşılıklı edimler arasında bir değiş tokuş bulunan bir işlemin adı ne olursa olsun bir akid olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Ancak ikâle, önceki akid-den doğan karşılıklı edimler henüz ifa edilmeden yapılmışsa fesih özelliği taşır. 3. İkâle taraflar hakkında fesih, üçüncü kişiler hakkında ise akiddir. Bu görüşü savunan Ebû Hanîfe'ye göre ikâle aslında fesih anlamı taşımaktadır. Fakat taraflar, üçüncü kişilerin bu işleme yönelik haklarını düşürme yetkisine sahip değildir. İkâlenin üçüncü şahıslar hakkında akid sayılması, akdin taraflarının başvurablecekleri hilelere karşı üçüncü şahısların müktesep haklarını koruma amacını taşımaktadır.

Hukukî varlık kazanmış bir akdi ortadan kaldıran iradî işlemin ikâle mi fesih mi olduğu hususunda en önemli ölçü, söz konusu akdin bağlayıcı (lâzım) olup olmaması ve fesih kabul edip etmemesidir. Bağlayıcı olduğu halde fesih kabul etmeyen nikâh ve hul' (muhâlea) gibi akidlerle talâk ve itk gibi hukukî işlemlerde ikâle geçerli değildir. İki tarafı bağlayan akidlerde akid ancak iki tarafın anlaşmasıyla bozulabilir. Akdin tek tarafı bağlayıcı olması halinde de akdin kendisini bağladığı taraf için aynı durum söz konusudur; diğer taraf ise istediği zaman tek başına akdi bozabilir. Karşılıklı rızanın şart olduğu ilk iki durumda akdin ortadan kaldırılması ikâle, son durumda fesihle ifade edilir (bk. FESİH). Buna göre fesih akdin tek tarafı olarak, ikâle ise iki tarafın muvafakatıyla bozulması demektir. Ayrıca fesih bağlayıcı olmayan akidlerde de akidlerin yapısı gereği, bağlayıcı akidlerde de birtakım hukukî eksiklikler, bazı muhayyerlik ve mazeretler gereği işleme imkânı bulurken ikâle, sadece bağlayıcı olan ve kuruluş aşamasında herhangi bir eksiklik içermeyen akidlerde işleyebilir.

Fesihte olduğu gibi ikâle ile benzeri bazı işlemler arasında da farklar mevcuttur.

İkâle borç ilişkisini ortadan kaldırma, istibdâl ise (ifâ yerine edim) borç ilişkisi çerçevesinde yer alan dar anlamdaki bir borcun konusunu değiştirme amacına yönelik birer işlemdir. Havâlede, gerek alacağın bir başkasına geçirilmesi şeklindeki alacağın temliki, gerekse edimin bir üçüncü şahsa aktarılması şeklindeki borcun nakli tarzında tezahür etsin, bir borç ilişkisinin tamamen ortadan kalkması değil sadece dar anlamdaki borcun taraflarında bir değişme söz konusudur. Sulh da ikâle gibi iki tarafın katılımını gerektiren bir işlemdir. Ancak sulhta, akid veya akid dışı bir borç kaynağından doğan dar anlamdaki bir borç çerçevesinde bir anlaşmazlığın sona erdirilmesi amaçlanır. Halbuki ikâlede böyle bir anlaşmazlık söz konusu değildir.

Hukukî niteliği tartışmalı olmakla birlikte bir aile hukuku sözleşmesi olan muhâle kadının, evlilik bağının sona ermesine rızâ göstermesi karşılığında kocasına belli bir bedel ödemeyi taahhüt ettiği bir akiddir. Eğer muhâle nikâh akidinden sonra, fakat halvetten önce gerçekleşmişse yapısal olarak bir ikâle görüntüsü verir. Çünkü bu aşamada yapılan muhâle ile önceki durumun avdet ettirilmesi imkân dahilindedir. Fakat halvetten sonra yapılan muhâle ile nikâh öncesi durumun geri getirilmesi mümkün değildir. Bu sebeple muhâle akdine dair yapılan değerlendirmelerde muhâleanın bir fesih mi yoksa talâk mı olduğu yönünde iki ayrı eğilim belirmiştir. Fesih olduğu görüşü kabul edilse bile nikâh akdi yapısı itibarıyla feshi kabil bir akid olmadığı için muhâle bir ikâle olarak nitelendirilemez.

İkâlenin Kuruluşu. İkâle iki taraflı bir hukukî işlem olduğuna göre kurucu irade beyanları olan icap ve kabulün birbiriyle örtüşmesi gerekir. Ancak bozulması istenen akde oranla akid görüşmelerine daha az ihtiyaç duyulduğu için ikâleyi kuran irade beyanında Ebû Hanîfe ve Ebû Yûsuf gibi hukukçular daha esnek davranırken İmam Muhammed, önceki akidde aranan şartlarda bir yumuşamayı kabul etmemiştir. Hanbelî fakihlerinden Kadı Ebû Ya'îla da bir akdi kurmaya yeterli olan her yolun o akdi bozmaya her zaman yeterli olamayacağını ifade ederek meselâ teâtî yoluyla ikâlenin kurulamayacağı görüşünü savunmuştur.

Hukukî temsilci tarafından yapılmış olan bir akdin yine hukukî temsilci tara-

fından ikâleye konu yapıp yapılamayacağı tartışmalıdır. Bu mesele, temsilcinin elde ettiği tasarruf yetkisinin hangi işlemleri kapsadığına yönelik olarak yapılan yorumlarla çözülmeye çalışılmıştır. Satıma ilişkin vekilin yaptığı satımı müvekkil ikâleye konu yapabilir. Böyle bir vekil de yaptığı akdi karşı edimi teslim almadan önce ikâleye konu edebilir. Ancak karşı edimi aldıktan sonra vekilin yaptığı ikâle kendi hesabına gerçekleştirdiği yeni bir alım işlemi olarak kabul edilir, dolayısıyla müvekkiline karşı önceki aldığı bedelden sorumlu olur. Satıma ilişkin vekilin ikâle yapmasıyla Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre semen alacağı müşteriden düşer, Ebû Yûsuf'a göre ise düşmez. Ebû Yûsuf'tan farklı olarak Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre seleme ilişkin vekilin tıpkı ibrâ gibi ikâle yapma yetkisi de vardır. Hanefî mezhebinde satmaya vekil olana karşılık almaya vekil olana ikâle yetkisi tanınmamıştır. İmam Mâlik'e göre ise satıma vekil olan da ikâleye yetkili değildir. Asaleten yapılmış olan bir akdin sırf ikâlesine ilişkin vekâlet verilmesi Şâfiîler ve Hanbelîler'in ittifakla benimsediği bir görüştür. Vakıf mütevellisi, değerinden daha düşük satın aldığı bir şeyi vakıf için zararlı bir işlem olacağı gerekçesiyle ikâleye konu yapmaya yetkili sayılmamıştır.

İkâlenin Şartları. a) İkâleye konu olan akid bağlayıcı ve feshi kabil bir akid olmalıdır. Taraflardan biri lehine herhangi bir muhayyerlik tanınarak feshe elverişli hale getirilebilen iki tarafı bağlayıcı bütün akidler ikâleye konu edilebilir. İki tarafı bağlayıcı akidler ancak iki tarafın karşılıklı rızâsıyla fesih imkânına sahiptir. Bey', mudârebe, icâre, havâle, selem ve sulh bu niteliğe sahip akidlerdir. Tek taraf için bağlayıcı olan rehin (kabz gerçekleşmişse) ve kefâlet gibi akidlerde fesih hakkına sahip olmayanlar (rehin veren, kefil) ancak ikâle yoluyla akdi bozabilirler. Hibe de tek taraf için bağlayıcı olduğunu savunanlara göre veya belli işlemlerden sonra bağlayıcı hale geldiğinde ikâleye elverişli olur. İkâleye elverişli olmayan akidler ise vedîa, âriyet, vasiyet, cuâle gibi bağlayıcı olmayan akidlerle vakıf, nikâh, hul' gibi feshi kabil olmayan akidlerdir. b) İkâlenin kuruluşu sırasında akid konusu mevcut ve mümkün olmalıdır. İkâle bir fesih sayılacaksa eski halin iadesinin imkân dahilinde bulunması gerekir. Buna göre ikâle edilen sözleşmeden do-

ğan borcun konusu ferden muayyen bir şey ise ikâle sırasında mevcut olmalıdır. O şey, yapılmış olan akdin gereği olarak karşı tarafa teslim edilmişse eski halini muhafaza etmesi gerekir. Üzerinde bir değişiklik yapılmışsa veya kendisinde bir ayıp meydana gelmişse ikâlenin imkânı tartışmalıdır. Ancak nev'an muayyen veya paradan oluşan karşı edimin ikâle sırasında mevcut olması şart değildir. c) İkâle temsilci tarafından yapılıyorsa temsil edilen kimsenin zararına olmamalıdır. Şöyle ki: Önceki akid veli veya vasi gibi kanunî temsilci tarafından emsali aşan bir bedel üzerinden yapılmışsa bu işlemin ikâlesi ilgili kısıtlının zararına sayılan bir işlem olacaktır. Buna kanunî temsil kurumu imkân vermez. d) Yapısı icabı karşılıklı edimleri akid meclisinde ifası gereken bir akid ikâleye konu olmuşsa aynı hassasiyet ikâle sürecinde de gösterilmelidir. Nitekim sarf akdi ikâleye konu olmuşsa karşılıklı edimlerin akid meclisi dağılmadan iade edilmiş olması gerekir, aksi takdirde ikâle kurulmuş olmaz. e) İkâleyi yeni bir akid sayan görüş dikkate alındığında fâsid şartlar ileri sürülmemelidir. Nitekim Ebû Yûsuf'a göre ikâle fâsid şartların ileri sürülmesiyle geçersiz olur. İkâleyi fesih olarak görenlere göre ise fâsid şartlar ileri sürülmüşse bu tür şartlar geçersiz, ikâle geçerli olur.

İkâle, bir anlamda daha önce yapılmış olan akdin ters çevrilmesi demektir. Bu da ribâ yasağının çiğnenmesine yönelik bir hile olarak kullanılmaya elverişli olduğu için ikâle hakkında ileri sürülen birtakım şartlarla buna karşı önlem alınmaya çalışılmıştır. İkâlenin fesih niteliğinde bir işlem olduğu görüşünü savunanlara göre, önceki akidden doğan karşılıklı münferit borçlar arasında kurulan olan dengeyi bozacak türden bir ikâle bu ilâve şartlar hükümsüz olacak tarzda geçerlik kazanır. İkâlenin, önceki akidden doğan karşılıklı edimler ifa edilmeden veya edildikten sonra yapılmış olması bu durumu değiştirmez.

İkâlenin Hukukî Sonuçları. İkâle, şartlarına uygun olarak kurulduğunda fesih veya yeni bir akid sayılmasına bağlı olarak farklı sonuçlar doğurur. Yeni bir akid kabul edildiğinde borç ilişkisini ileriye doğru, fesih kabul edilmesi halinde ise geriye doğru ortadan kaldırır. Buna göre önceki akidden doğan ve ifa edilen borçlar iadeye konu olur. İfa edilmiş değilse bunların talep hakkı düşer ve önceki ak-

de dayanılarak herhangi bir talep ileri sürülemez. İkâlenin yeni bir akid sayılması özellikle üçüncü şahısların hakları bakımından önem taşır. İkâle feshi işlemi sayılırsa kural olarak, akid sırasında haklıdan vazgeçen şüf'a hakkı sahibinin bu hakkı iddia etmesine imkân verilmez. Zira şüf'a hakkını doğuran hukukî işlem ikâle ile ortadan kalkmış durumdadır. İkâle akid akid sayılırsa şüf'a hakkı yeniden kazanılır.

İkâlenin, bozmayı hedeflediği borç ilişkisinin hangi aşamasında yapıldığı önem arz etmektedir. İkâle, önceki akiddan doğan borçlar henüz ifa edilmeden yapılmışsa söz konusu borç ilişkisini geçmişe etkili olarak sona erdirir. Ancak bozmaya konu olan akiddan doğan karşılıklı edimlerden biri veya her ikisi ifa edildikten sonra yapılan bir ikâlede, ikâleyi feshi olarak niteleyen görüş esas alındığında iadeye konu olacak edimler sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre tasfiye edilir. Onu bir akid olarak niteleyen görüş esas alındığında ise iadeye konu olan edimler yeni bir borç kaynağı niteliğindeki bu akdin hükümlerine göre ifa edilir.

İkâlenin İptali. Şartlarına uygun şekilde kurulan bir ikâle, taraflar arasında yeni bir ikâle ile ortadan kaldırılabileceği gibi bazı durumlarda kendiliğinden son bularak hükümsüz kalır. İkâleyi feshi kabul edenlere göre feshin feshi söz konusu olmayacağından ikâlenin de ikâlesi olmaz. İkâleyi bir akid sayanlara göre ise yeni ikâleyle öncekinin hükmü ortadan kalkmış, ilk akid hüküm ve sonuçlarıyla geri dönmüş olur.

Karşılıklı edimleri ifa edilmiş bir akid, meselâ bir bey' akdi ikâleye konu yapıldıktan sonra mülkiyeti hukuken ve fiilen müşteriye geçmiş olan mebi' onun elinde telef olursa bu edimin ifası imkânsızlaştığı için yapılan ikâle kendiliğinden son bulur ve ikâle öncesi durum avdet eder. Çünkü ikâlenin şartlarından biri konunun ifasının mümkün olmasıdır. İkâle kurulurken konunun mümkün olması gerektiği gibi akid kurulduktan sonra ifa aşamasında da mümkün olması gerekir. Fakat ikâleye konu olan bu tür bir akidde meselâ satıcının kabzettiği semen telef olursa, bu semen her ne kadar kabz işlemiyle taayyün etmiş de olsa ikâle varlığını korumaya devam eder. Çünkü semen niteliğindeki edim ya nev'an muayyen bir şey veya bir miktar paradan ibarettir. Dolayısıyla bunun ikâmesi imkân dahilindedir. Fakat önceki karşılıklı edimlerin her ikisi de meselâ

trampa akdinde (mukâyeda) olduğu gibi ferden muayyen türden ise bunlardan herhangi birinin imkânsız hale gelmesi ikâlenin geçersiz olmasına sebep olur. Ancak böyle bir durumda alacağı imkânsız hale gelen taraf ikâleyle bağlı kalmak istiyorsa telef olan şeyin bedeli üzerinde bir anlaşmaya varılması gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "kyl" md.; *el-Muvaṭṭa'*, "Büyü", 1, "Medîne", 4; *Müsned*, III, 306, 307, 325, 392; Buhârî, "Medîne", 10, "Aḥkâm", 45, 47, "İtişâm", 16; Müslim, "Büyü", 45, "Müşâfirîn", 278, "Hac", 489; İbn Mâce, "Ticârât", 26, "Rühûn", 17; Ebû Dâvûd, "Büyü", 54; Tirmizî, "Menâkıb", 67; Tahâvî, *el-Muḥtaşar* (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efğânî), Kahire 1370/1950, s. 79; İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Herrâs), IV, 135-137, 335; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir* (Bulak), V, 246-251; Hasan Ali ez-Zennûn, *en-Naẓariyyetü'l-'âmme li'l-feshi fi'l-fikhi'l-İslâmî ve'l-kânûnî'l-medenî*, Kahire 1946, s. 198-204; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Fikhi'l-İslâmî fi şevbihi'l-cedid*, Dımaşk 1958, I, 444-461; II, 672-725; Abdürezzâk Ahmed es-Senhûrî, *Meşâdirü'l-hak fi'l-fikhi'l-İslâmî*, Kahire 1960, VI, 244-255; Abdülatîf Muhammed Âmir, *el-İkâle fi'l-ukûd fi'l-fikhi ve'l-kânûn*, Kahire, ts. (Dâru mercân); Lâşin Muhammed Yûnus el-Gayâtî, *İkâletü'l-'aḳd fi'l-fikhi'l-İslâmî ve'l-kânûnî'l-medenî*, Kahire 1985; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*, Ankara 1991, III, 454-460; Bilal Aybakan, *İslam Hukukunda Borçların İfasi*, İstanbul 1998, tür.yer.; Y. Linant de Bellefonds, "İkâla", *El'2* (Ing.), III, 1056-1057; "İkâle", *Mu.FI*, V, 324-331.

BİLAL AYBAKAN

İKÂMET (الإقامة)

Yolculuk sırasında bazı ibadetlerle ilgili ruhsattan faydalanmaya engel sayılan bir yerde belirli bir süre kalmama, yolcu olmama hali (bk. SEFER).

İKÂMET (الإقامة)

Farz namazlardan önce namazın başlamak üzere olduğunu belirli sözlerle duyurmayı ifade eden terim.

Sözlükte "hakkını vererek yapmak, yerine getirmek, doğrultmak, devam ettirmek" gibi anlamlara gelen **ikâmet** (ikâme), terim olarak "farz namazların başlamak üzere olduğunu duyurmak" demektir. Ezanla namaz vaktinin girdiği, ikâmetle de namazın kılınmakta olduğu haber verilir. Türkçe'de ikâmet için "kâ-

met getirmek, kâmetlemek ve kâmet okumak" tabirleri kullanılır. İkâmet "bir yerde kalmak, yerleşmek" anlamıyla yolculuk sırasında bazı ruhsatlardan faydalanıp faydalanmama (bk. SEFER) ve düşman ülkesinde yaşamının hükmü (bk. HİCRET) konularıyla ilgili olarak fıkhîta ayrıca ele alınmıştır.

Fakihlerin çoğunluğuna göre ikâmet sünnet-i müekkede, Hanbelîler ve bazı Şâfiîler'e göre ise farz-ı kifâyedir. İkâmet hem edâ hem kazâ namazları için uygulanır. Yolculuk durumunda, tek başına veya cemaatle kılınan namazlarda da aynı hüküm söz konusudur. Cemedilen namazlar için ayrı ayrı kâmet getirilir. Bayram, cenaze, vitir, teravih, husûf ve küsûf, istiskâ namazlarıyla nâfile namazlarda ezan gibi ikâmet de okunmaz.

Sahâbeden Abdullah b. Zeyd b. Sa'lebe'ye ezanla birlikte rûyasında öğretilen ikâmet sözleri (Ebû Dâvûd, "Şalât", 27, 28) ezan sözlerinin aynısı olup yalnızca "Hayye ale'l-felâh"tan sonra iki defa "Kad kâmeti's-salâh" (namaz başladı) cümlesi eklenir. Fakihler, ikâmet sözlerinin ezandaki sırasına göre okunması gerektiği konusunda görüş birliği içinde bulunmakla birlikte bu sözlerin tekrarı hususunda farklı görüşler benimsemişlerdir. Hanefî mezhebine göre ikâmet, ezan sözlerine ilâveten "Kad kâmeti's-salâh" cümlesinin iki defa tekrarından oluşur. Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre başlangıçtaki ve sondaki tekbirle "Kad kâmeti's-salâh" ikiye, diğer sözler birer defa, Mâlikî mezhebine göre ise "Kad kâmeti's-salâh" lafzı da bir defa söylenir.

İkâmet, namaz vakti girdikten sonra sözlerine ara verilmeden ezandan biraz daha hızlı ve daha alçak bir sesle okunur. Vakitten önce okunması veya vaktinde okunduktan sonra bir süre namaza başlanmaması halinde tekrarlanması gerekir. Kadınların tek başlarına iken veya yalnız kadınların meydana getirdiği cemaat için kâmet getirmeleri Hanefîler'e göre mekruh, diğer mezheplere göre müstehaptır.

Ezanla ikâmet arasında cemaatin farz namaza yetişmesini sağlamak amacıyla bir süre beklemek müstehaptır. Bu hususta kesin bir ölçü bulunmayıp yerine göre iki veya dört rek'atlı bir namazı kılma süresi gibi süreler takdir edilmiştir. Akşam namazında ise beklemeden kâmet getirilir; bu namazda ezanla ikâmet arasındaki kısa fâsılanın, oturmadan ayakta üç kısa âyet okuyacak kadar bir